

Eibert Draisma: ontwerper, uitvinder of kunstenaar?

‘Eigen huis en Interieur’, april 2013 door Jack Meijers

Een vogeltje dat Bohemian Rhapsody fluit

Eibert Draisma bedenkt kunstkamerplanten, robothondjes en slaapmutsen voor reizigers. Maar is hij nu meer ontwerper, uitvinder of kunstenaar? ‘Ik maak graag mensen blij.’

Uit de hoek van het atelier klinkt kunstmatig geblaf: een robothondje komt poolshoogte nemen en kruipt mechanisch piepend dichterbij. ‘Koffie?’, wil Eibert Draisma (1966, Lusaka/Zambia) weten. Graag! Wie weet, gebruikt hij daarvoor wel een van zijn pratende koffiezetapparaten, een machine die meldt wanneer de koffie klaar is. Ondertussen trekt ook de krabschaarplant, een merkwaardig huwelijk tussen natuur en techniek de aandacht. Hier gelden de wetten van het retro-futurisme, aandoenlijk als in een tekenfilmcartoon van de Jetsons. Zo dachten we in de jaren vijftig dat we nú zouden leven. Draisma’s werkplaats is zo’n plek waar je kinderen met bedenkingen tegen wiskundige formules en natuurkundeproefjes onder dwang naartoe zou moeten sturen. In dit fantastische uitvindingslaboratorium stuiten ze op een gedroomde docent, die hen met zijn aanstekelijk enthousiasme op sleeptouw kan nemen. Tieners met te veel computeruren? Volwassen couch potatoes die zich geen raad weten met hun vrije tijd? Hop, naar Eibert. Al pratend, draaiend, fresend, borend en zegend zal hij hen overtuigen dat de mens in zijn diepste wezen een homo ludens is: gemaakt om te spelen, te onderzoeken én uit te vinden. Hoe hij daar zelf achter gekomen is? Misschien komt het wel door Afrika. Draisma werd geboren in Lusaka (Zambia) waar zijn ouders ontwikkelingswerk deden. ‘De vindingrijkheid op straat, mensen die iets nieuws knutselen uit een paar blikjes Cola, die pioniersmentaliteit staat me aan. Als ik speelgoed uit Nederland kreeg opgestuurd, haalde ik het eerst helemaal uit elkaar. Omdat ik nieuwsgierig was en wilde weten hoe het werkte.’ Nog voor Draisma zich eind jaren tachtig inschreef aan de Design Academy Eindhoven, had hij al een ingenieuze vouwvaas bedacht. In Eindhoven schrok hij van het schoolse karakter. Vaak kreeg hij te horen dat hij te veel als een kunstenaar en te weinig als een ontwerper dacht.

Draisma: ‘Merkwaardig, ik ben juist zeer georganiseerd en gestructureerd. Bovendien had ik een enorme honger naar kennis over materialen, technieken, productiemethoden. Omdat ik op school nogal kort gehouden werd, groeide de behoefte om snel dingen te maken. Toen ik voor een stage in Rotterdam op zoek was naar een kamer, heb ik mijn eerste pratende koffiezetapparaat bedacht. Wie me aan woonruimte zou helpen, had ik zo’n koffiezetter beloofd.’

Daarvoor gebruikte u bestaande huishoudelijke apparaten.

‘Het ging me niet om het recycle-aspect, maar om snel resultaat met bestaande vormen.’

U hecht aan zelfredzaamheid.

‘De leukste dingen maak je zelf.’

Onder dat motto hebt u voor Praxis een audiomeubel, een picknickkar, een buitentafel, een kinderkaptafel, een schommelstoel, een schuifwand en tientallen andere doe-het-zelfontwerpen gemaakt. Meer dan 150 stap-voor-stap beschrijvingen!

‘Een genot, ik zou het zo weer doen. De uitdaging was om het zo te ontwerpen dat iedereen het kon namaken. Heel bevredigend om die meubels daarna bij mensen thuis terug te zien. Aan al die meubels ligt een soort eenvoud ten grondslag. Soms hebben we de neiging dingen nodeloos ingewikkeld te maken. De kans bestaat, dat je de werkelijkheid om je heen dan uit het oog verliest. Daar word je ongelukkig van. Terwijl ik kan genieten van de manier waarop twee onderdelen perfect op elkaar aansluiten. Ach: creativiteit is geen gave, je kunt het leren.’

Ik probeer mensen zover te krijgen dat ze denken: 'Verrek, zo had ik het nog nooit bekeken.' Al lopen de meesten graag in de pas. Toen het zelfmaak cd-rek voor Praxis speciaal voor het paasnummer geel geleverd in de folder stond, was de gele verf bij Praxis ineens uitverkocht. Kennelijk namen mensen niet de vrijheid een andere kleur dan op het plaatje te kiezen.'

U deelt uw kennis graag met anderen. Door uw docentschap aan de Design Academy of via een tekening voor een zelfmaakkroonluchter. Wanneer u met batterijen en leds een energiezuinig nachtlampje bedenkt, doet u er niet geheimzinnig over hoe je zo'n knipperfrotje zelf kunt maken.

'Ik kom uit een onderwijsfamilie, iets schoolmeesterachtigs zit er wel in...'

Uw werk doet denken aan Panamarenko, Tinguely, in eigen land aan John Körmeling en Theo Jansen. Voelt u zich verwant met het type van de geniale knutselaar?

'Ze staan voor beweging, speelsheid en verbeeldingskracht. Geen belediging, als dat de namen zijn die je nu te binnen schieten.'

Techniek blijft bij u inzichtelijk. Piepend, knarsend en mechanisch. Zichtbaar, begrijpelijk en menselijk. Niet angstaanjagend als een ondoorgrondelijk stuk high-tech.

'Er zit een beetje effectbejag bij. Ik maak mensen graag blij. Als ik op een beurs een robot presenteer, heb ik onmiddellijk contact. Kinderen vragen: 'Hoe heet hij? Hoe oud is ie? Kan hij lopen?' Kinderen die jonger dan een jaar of vier zijn, vinden het vaak eng. Werkelijkheid en fantasie lopen dan nog sterk door elkaar heen. Hij zou wel eens gevaarlijk kunnen zijn! De eerste vraag die volwassenen stellen, is meestal een andere: Kun je daar nou van leven? Ha, soms denk ik dat ze jaloers zijn.'

Voor ik het vergeet: kun je daar nou van leven?

'Ik zit hier niet alleen vrijblijvend te knutselen. Ik geef les, verzorg lezingen, organiseer workshops en bedenk dingen voor anderen. Ongeveer de helft van mijn tijd gebruik ik voor opdrachten van buitenaf. Dan zoek ik gericht naar een oplossing bij een probleem.'

Voor Auping bedacht u een nightcap voor globetrotters.

'Het is een alternatieve slaapmuts. Tijdens het knikkebollen in trein of vliegtuig, zorgt hij ervoor dat je niet plotsklaps wakker schrikt.'

Jammer genoeg is die nooit op de markt gebracht. Valt zo'n idee tegen diefstal te beschermen?

'Daar is de octrooiwet voor bedoeld. Zo heb ik nu geïnvesteerd in een alternatieve druppelvanger voor wijnflessen. Een heel elementair ding, eenvoudig als een paperclip. Daar kan ik vrijuit over praten, want ik heb het inmiddels gepatenteerd.'

De helft van uw tijd gaat op aan eigen projecten.

'Op zulke momenten speel je voor God. Als ik het wil, gebeurt het. Iets absurds onderzoeken, waar niemand op zit te wachten, maar waar ik ziel en zaligheid in kwijt kan. Op dit moment verdiep ik me in 'Singing Birds'. Ik werk aan een eigentijdse opvolger voor de antieke speeldoosjes met vogeltjes die automatisch een liedje fluiten.'

Draisma pakt er twee voorbeelden bij: een weergaloze fluit wiens virtuoze getjilp volgens het blaasbalgprincipe werkt en een voorspelbare elektronische muzikant die steeds hetzelfde chipmelodietje afdraait.

'Ik ontwikkel een computergestuurd fluitje met anderhalve octaaf bereik, in combinatie met een computergestuurd luchtpompje. Zo moet het mogelijk zijn een MP3-bestandje te schrijven en vier vogeltjes – in elke hoek van de kamer één - vierstemmig Bohemian Rhapsody te laten fluiten.'

Waarom houden we zo van onbezielde dingen die ons voorliegen dat ze leven?

'Heeft dat niet gewoon met de bewondering voor vernuft te maken? Ze zijn niet functioneel, maar wél leuk! Zodra een robot te echt wordt, te veel op een mens gaat lijken, wordt het eng. Ooit kocht ik een pop met spraakherkenning. Hij reageerde alléén op mijn stemgeluid. Dat had iets onheilspellends.'

Als je zo'n gadget op internet aanbiedt, heet het een product. Presenteer je het binnen de muren van een museum, dan is het kunst.'

'Ik wil mensen nieuwsgierig maken, zodat ze zich gaan verbazen over dingen die minder vanzelfsprekend zijn dan ze vooraf dachten. Beschouw je techniek als saaie materie, als een boek vol gortdroge formules? Dan hoop ik je te overtuigen dat het óók kermis, theater en opwindend is. Binnenkort train ik een paar honderd topingenieurs van een groot bedrijf en leer hen om buiten de vaste kaders te denken.'

Zijn we vergeten hoe dat moet?

'Als je steeds voor veilig en middelmatig kiest, gaat alles op elkaar lijken. Ik houd mijn studenten weleens voor: wat kan er nou gebeuren als je de dingen precies doet zoals je eigenlijk zou willen? Niemand die je kop eraf hakt, hoor!'

In Oeganda hebt u gewerkt aan de Ankole collectie, een serie gebruiksvoorwerpen uit hoorn.

'Koeien worden er gehouden voor het vlees. Hoorn is een interessant restproduct, in talloze tinten: van wit als ivoor tot zwart als ebbenhout. Je kunt het materiaal verwarmen, als kunststof in een vorm persen en daarna bewerken. Een materiaal met mogelijkheden.'

Of u nu sterk op techniek leunt en een zelfcomponerende toeterplant bedenkt of een kroonluchter verzint waarin tientallen glazen worden bewaard: het zijn uitingen van een romantisch uitvinderschap.

'Ik ben leergierig en heb een brede belangstelling. Al kun je ook beweren dat ik snel verveeld ben. Met de toewijding van een wetenschapper kan ik me ergens in verdiepen. Na een tijdje laat ik het dan meestal weer los, omdat iets anders mijn interesse wekt. Wat ik bedenk, kan slim zijn of juist erg voor de hand liggen. Dit, bijvoorbeeld, wordt een kandelaar die een belletje laat rinkelen als de kaars bijna op is. Onmisbaar? Mwoahh. Leuk? Ja! Het is vernuft met een knipoog. Er zijn honderden octrooien van ontwerpen die kaarsen doven zodra ze bijna op zijn. Maar dit is nooit eerder gedaan! Misschien is dat wel het mooiste wat er is: denken dat iets al bestaat en er daarna achter komen dat je de eerste bent.'

Eibert Draisma

1966 Geboren in Lusaka (Zambia/Afrika)

1986 – 1991 Design Academy Eindhoven (richting Man & Activity)

1991 Eerste professionele ontwerpen bij Unlimited Editions, de voorloper van Droog

1992 Vestigt zich als zelfstandig ontwerper

Eibert Draisma woont en werkt in Amsterdam. Hij is als docent verbonden aan de Design Academy Eindhoven (Man & Leisure). Naast eigen projecten werkt(e) hij in opdracht van bedrijven als Philips, Douwe Egberts, Madurodam, Praxis, Auping en Gemeente Amsterdam.

Website: www.eibertdraisma.com

Tekst Jack Meijers